

Т. М. Шевченко

канд. філол. наук, доцент факультету журналістики
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

**ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ
СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
«ВИДАВНИЧА СПРАВА ТА РЕДАГУВАННЯ»
В ОДЕСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ
ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА**

У статті йдеться про принципи підготовки студентів спеціальності «видавнича справа та редагування» в ОНУ імені І. І. Мечникова.

Ключові слова: *університет, видавнича справа, редагування, студент, факультет.*

Спеціальність «Видавнича справа та редагування» було відкрито в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова 1999 року, і саме ця спеціальність стала першим підґрунтям створення сучасного факультету журналістики, реклами та видавничої справи. За час її існування підготовлено близько 200 фахівців, котрі працюють у видавництвах, на телебаченні, радіо, в пресі та інтернет-виданнях, прес-службах різних відомств та організацій. Зокрема, випускники нашого факультету працюють у газеті «Одеський університет» ОНУ імені І. І. Мечникова, видавництві Одеського національного університету, видавництві «Астропринт», свого часу створеного теж на базі нашого вищого навчального закладу (ВНЗ).

До 2013 року підготовка студентів-видавців здійснювалася на філологічному факультеті на базі кафедри журналістики, засновником якої став професор, доктор філологічних наук О. В. Александров. 15 квітня 2013 року було створено окрему кафедру видавничої справи та редагування, що відкрило нові перспективи перед фахівцями, зумовлені насамперед зміною (видозміною) наукових пріоритетів ви-

кладацького колективу, задіяного у підготовці студентів-редакторів. З виокремленням окремої кафедри перед членами науково-педагогічного колективу вперше окреслилися напрямки діяльності, які безпосередньо відповідають сутності її назви і сутності окремої спеціальності.

Професія спеціаліста з видавничої справи та редагування здавна користувалася повагою та шанувалася широкою громадськістю. Видавнича справа, як і редакторська, є важливими ланками життя сучасного суспільства. У нових умовах розвитку різних форм власності та господарювання, поступового переходу до нових економічних відносин навіть молодший спеціаліст із видавничої справи та редагування спроможний одночасно виконувати кілька функцій, які ще нещодавно були властиві різним спеціальностям: складальника, коректора, верстальника, макетувальника, оформлювача тощо. Сьогодні докорінно змінюється структура редакційно-видавничих підрозділів, переглядаються функціональні обов'язки їх працівників. У зв'язку з науково-технічною революцією триває комп'ютеризація суспільства, що, у свою чергу, сприяє появі малих видавничих служб при офісах, на малих підприємствах тощо. Це потребує фахівців зі знанням видавничої справи, які могли б оперативну та якісно готувати до друку оперативну, рекламну, просвітницьку та іншу інформацію.

Наші завдання із розвитку спеціальності — це якісна підготовка фахівців із видавничої справи та редагування, котрі, ми переконані, являтимуть високоосвічену особистість, діяльність якої базуватиметься на глибоких знаннях національної та світової культури, економічних потреб, особистих досягнень в інформаційній діяльності, вмінні формувати світовий інформаційний простір та швидко адаптуватися до змін і розвитку в соціально-культурній сфері. Наші зусилля, як і колег з інших кафедр факультету журналістики, реклами та видавничої справи, спрямовані на підготовку фахівців, котрі зможуть реалізувати свої здібності у практичній діяльності видавництва, редакцій газет, журналів, радіо, телебачення, прес-центрів, прес-

служб, інших структур, що здійснюють свою діяльність в інформаційному просторі. Першочергове завдання, що ми ставимо перед собою, таке: підготовка фахівця — творчої особистості, котрий щоразу усвідомлював би новизну змісту кожного окремого твору з оригінальним композиційним рішенням, міг оцінити своєрідність мислення автора, особливості його манери викладу, цільове і читацьке призначення майбутнього видання.

Портрет сучасного редактора (або — у більш широкому розумінні — редактора-видавця) ще не сформовано остаточно в соціумі. Проблема підготовки фахівців у цій галузі є чи не найбільш хвилюючою серед низки проблем різного ґатунку. Загалом вимоги до редактора охоплюють усі можливі чинники: від суто мовознавчих (володіння українською та кількома іноземними мовами) та світоглядних (наприклад, активність життєвої позиції) до обізнаності з питань економіки, реклами і пропаганди книги, технології оформлення, поліграфічного відтворення видавничого оригіналу (макету видання), володіння навичками роботи на сучасній техніці тощо.

Таким чином, виникло соціальне замовлення на редактора-універсала, редактора-організатора, відповідального не лише за акумуляцію функцій редакторів «старої школи», але й за комерційні, маркетингові чинники. Отже, сучасний редактор опікується не тільки якістю тексту й оформлення видання, але й тим, чи буде воно користуватися попитом у читачів. Універсальність діяльності і яскраво виражена творча орієнтація редактора-фахівця — це ті риси, котрі дають можливість говорити про принципово нову модель редактора.

Має рацію професор Н. М. Зелінська, яка зазначає: «До обов'язкових «констант» редакторської професії — бездоганної мовної інтуїції та компетенції, уміння логічно і чітко мислити, широкої ерудованості, уміння аналізувати різноманітні комунікативні ситуації, знання психології авторської праці, читацької поведінки, володіння основами художньо-технічного оформлення видавничої продукції та

ін. — додались обов'язкове знання видавничого маркетингу, що дає змогу (і небезпідставно!) називати його насамперед видавцем, і, звісно, уміння користуватися при підготовці видання до друку новітніми комп'ютерними видавничими технологіями» (Зелінська Н. Сучасний видавець-редактор: українська та британська моделі підготовки / Н. Зелінська «Наука байдужа до біографій своїх творців...»: вибрані твори. — Львів: Українська академія друкарства, 2013. — С. 39-44).

Принагідно зауважимо, що поруч із традиційними редакторськими дисциплінами (основи редагування, літературне редагування, культура видання, видавничі стандарти, художньо-технічне редагування) введено нові курси, присвячені проблемам видавничого маркетингу і бізнесу, рекламі у видавничій діяльності, дизайну видання тощо. Дещо складною залишається підготовка фахівців з предметів комп'ютерної підготовки, адже база для цього на сьогодні, на жаль, недостатня.

Ситуація з підготовкою редакційно-видавничих працівників набула особливої гостроти останнім часом в цілому, коли слідом за бурхливим розвитком у центрі й особливо на місцях засобів масової інформації стала такими ж темпами розвиватися й видавнича справа. Сьогодні багато що диктується потребами ринку. Останній і став активно формувати цілковито нову за змістом і сутністю, надто розмаїту за головними типологічними ознаками, редакційно-видавничу систему.

Ми своєю кафедрою виходимо з того, що спеціальність «Видавнича справа і редагування» передбачає підготовку фахівця, який поєднуватиме в собі навички і вміння за чотирма взаємно зв'язаними між собою напрямками:

- редактора як літературного працівника;
- редактора як керівника редакційного колективу;
- редактора як менеджера;
- редактора як організатора й видавця малої видавничої структури певного профілю.

Отож, ідеться про фахівця, який здатний буде не лише писати, майстерно редагувати, форматувати, верстати, ви-

давати їй «пробивати» на ринку той чи інший вид видавничої продукції, включаючи її найскладніший і найпоширеніший вид, яким є книга, а також і керувати редакційним чи видавничим підрозділом або цілим колективом. Зрозуміло, на спеціальності «Журналістика» таких навичок дати ґрунтовно неможливо. Наші студенти опановують як базові дисципліни (основи редакційно-видавничої діяльності, сучасний літературний і видавничий процес, редакторський аналіз і методика редагування, культури книги і періодичного видання, основи видавничої справи), так і професійно-орієнтовані, що включають комплекс дисциплін із видавничого маркетингу і менеджменту, комплекс дисциплін з редакційно-видавничої справи і низку предметів з художньо-технічного оформлення видань та їх комп'ютерної підготовки.

У процесі навчання студенти також мають можливість займатися науковою діяльністю, успішно беруть участь у наукових конференціях і олімпіадах. Так, за час існування спеціальності в університеті наші старшокурсники неодноразово ставали переможцями і призерами всеукраїнської олімпіади з видавничої справи та редагування на базі Української академії друкарства (м. Львів): Дульнева Лідія (2004), Гончар Денис (2005), Мейзерський Михайло (2006), Кокота Ірина (2007), Рябий Георгій (2008), Стоянова Наталя (2011), Бойченко Анастасія (2013).

При цьому усвідомлюючи, що, можливо, не всі випускники працюватимуть потім за фахом, докладаємо чимало зусиль для того, щоб максимально розвинути якості, котрі сприятимуть становленню всебічно розвиненої особистості незалежно від обраного нею фаху: працюємо над покращенням здатності аналізувати, приймати оригінальні рішення, передбачати результати (вміння абстрагуватися, розвивати творчу уяву, інтуїцію).

Кафедра активно працює над тим, щоб випускник, котрий отримав диплом бакалавра і спеціаліста з видавничої справи та редагування, оволодів низкою вмінь і навичок, а саме:

1) знав історію розвитку видавничої справи в країні та за кордоном, вмів оцінити її сучасний стан і перспективи;

2) вмів давати оцінку фактам професійного характеру з урахуванням загального суспільного контексту, співвідносити їх із культурним, соціальним, економічним життям країни;

3) володіти основами знань та навичок роботи як у видавництві, так і в редакційному колективі періодичного чи інтернет-видання, зуміти реалізувати себе в редакційному колективі на телебаченні чи на радіо. Враховуючи той факт, що випускники можуть бути працевлаштовані більшою мірою як журналісти-редактори, зважаючи на специфіку регіону, де видавництв не так багато, практику наші студенти проходять як у звичайних видавництвах, так і в газетах, інформаційних агентствах, на телебаченні тощо;

4) орієнтуватися у питаннях правового характеру, пов'язаних з видавничим бізнесом, авторським правом тощо;

5) володіти сучасними інформаційними технологіями, вміти застосувати їх для розв'язання професійних завдань;

6) володіти комп'ютерною технікою.

Кафедра враховуватиме, що спеціальність «Видавнича справа та редагування» стрімко розвивається в цілковито відмінних від попередніх умовах ствердження нових інформаційних технологій, без оволодіння якими годі говорити про професійне створення високоякісного і конкурентоздатного видавничого продукту. Сьогодні, як це не дивно, не можна буквально користуватися практично жодним підручником, який був створений бодай п'ять-десять років тому. Отож, створення посібників, підручників, навчально-методичних комплексів з нормативних дисциплін є завданням номер один для нашої молоді кафедри, адже методичне забезпечення спеціальності на даний момент, на нашу думку, є недостатнім.

Ці ж обставини зумовлюють і наукове майбутнє кафедри, котре має таке проблемно-тематичне поле:

1. Формування редакторського колективу і функціонування редактора в системі редакції.
2. Розвиток кращих традицій українського книгодрукування і формування нових в епоху електронних технологій.
3. Редагування як творчий і механічний процес
4. Історія українського редагування й видавничої справи.
5. Одеські традиції книгодрукування і видавничої справи.